

“Aslolan Liberal Zihniyetin Devamıdır”

Dositheos Anagnostopulos

Peder | Fener Rum Patrikhanesi Basın Sözcüsü

Liberal Düşünce, Cilt 14, Sayı: 55, Yaz 2009 S.: 169-183

Röportaj: Özkan Genç

Peder Dositheos Anagnostopulos: Bu Patrikhanenin İslam dünyası, Yahudi dünyası ve Hristiyan dünyası içerisindeki diğer mezheplerle başlatmış olduğu diyaloglar vardır. Bu diyalogları devam ettirebilmek için teoloji bilgisine değil, bir zihniyet bilgisine ihtiyaç vardır. Bu rahibin öbür dinlerden gelenleri kardeş olarak görmesi şarttır. Bu zihniyet, bu liberal zihniyet İstanbul'da vardı. Ezelden beri vardır. Ve devam ettirilmesi için de bu okulun açılması şarttır.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması ile ilgili tartışmalar gündemdeki yerini korumaya devam ediyor. Okulun tarihini, kapatılma gerekçesini, otuz sekiz yıldan beri neden açılmadığını, Patrikhanenin okulun nasıl çalışmasını arzu ettiğiyle ilgili tüm soruları Patrikhanenin basın sözcüsü Peder Dositheos Anagnostopulos'a sordum. Kendisi sorularıma samimiyetle cevap verdi.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun Ortodoks dünyasındaki yeri tam olarak nedir? Bize bunu izah eder misiniz?

Evet, bunu izah edebilirim. Bu, 1844 senesinde kurulmuş olan bir ruhban okuludur. Yani Osmanlı İmparatorluğu kanunlarına göre kurulmuş olan bir okuldur. 1923'de Cumhuriyet kurulduktan sonra aynı statükoyle devam etmiştir. 1951 senesinde yeni bir yönetmelik yapma ihtiyacı doğmuştur. Bu yönetmelik de 1951'den 1971'e kadar yürürlükteydi. Bu okulun statükosu 1971'de kapanana kadar böyleydi. Bu okulun üç yıllık lise kısmı bir de dört yıllık akademi kısmı, yani meslek yüksekokulu kısmı vardı. Bunun dört yıllık olmasının sebebi de şudur; dışarıdan gelen talebeler vardı. Ortodoks dünyasından gelen öğrenciler vardı. Bunların Türk-

çe öğrenmesi şarttı. Bir de hazırlık sınıfı vardı. Bu hazırlık sınıfında Türkçe de öğretiliyordu, bazıları için Rumca da öğretiliyordu. Çünkü Arapça konuşan bölgelerden gelenler vardı. Bunlar Rumca da bilmiyordu. Yani okulun bir lisan kısmı da vardı.

Şimdi, bu okulun dünyadaki mânâsı şudur; İstanbul Patrikliğine bağlı olan dünyada yaklaşık elli dört tane metropolitlik vardır. Bunlar Kuzey ve Güney Amerika'da, Avustralya'da, Yeni Zelanda'da, Hong Kong'da, Seul yani Kore'de, şimdi bir tane de Malezya'da var. Ve Amerika'nın çeşitli memleketlerinde böyle metropolitliklerimiz vardır. Burada yaşayan diaspora Ortodoksları (bunların hepsi Rum değildir) aşağı yukarı on milyon kadardır. Bunlar İstanbul'a bağlıdır. Şimdi bunlara papaz yetiştirmek şarttır. Diyeceksiniz ki, otuz seneden beri bunlar ne yapıyor, papazsız mı yaşıyor? Tâbi ki papazsız yaşamıyor. Bir taraftan buralarda şu anda çok yaşlı olan rahiplerin vazifesi devam ettiriliyor. Öbür taraftan da, yaşadıkları bölgelerde teoloji fakültelerinde okumuş fakat pratik bilgisi olmayan, bir papaz okuluna devam edememiş şahıslar tarafından bu hizmet devam ettirilmeye çalışılıyor. Aynı zamanda bunlar, lokal kiliselerin tesiri veya idareleri altında kaldıklarından dolayı bu İstanbul Patrikliğinin liberal ve diyalogu isteyen zihniyeti içerisinde değillerdir. Veya eğitilmiş değillerdir. İşte esas konu budur. Bu Patrikhanenin İslam dünyası, Yahudi dünyası ve Hristiyan dünyası içerisindeki diğer mezheplerle başlatmış olduğu diyaloglar vardır. Bu diyalogları devam ettirebilmek için teoloji bilgisine değil, bir zihniyet bilgisine ihtiyaç vardır. Bu rahibin öbür dinlerden gelenleri kardeş olarak görmesi şarttır. Bu zihniyet, bu liberal zihniyet İstanbul'da vardı. Ezelden beri vardır. Ve devam ettirilmesi için de bu okulun açılması şarttır.

Heybeliada Ruhban Okulunun 1844'de açılma gerekçesinden başlayarak 1971'de kapanmasına değin süreci kısaca özetler misiniz?

Bu karma karışık bir hikâyedir. Şimdi 1844 senesinde okulun açılmasının gerekçesi şuydu; 1843-44 senesinde o zamanın Patriği Sultana papaz yetiştirmek için bir dilekçe veyahut da bir istida yazmıştır. Yani Osmanlı İmparatorluğu zamanında, Tanzimat evresi içerisinde, Osmanlı İmparatorluğu tahtında bu durumu anlamış ve kabul etmiş olan bir sultan vardır. Bu okul her zaman, 1844'den başlayarak en son kapandığı güne kadar her dönemin Maarifi, Milli Eğitim Nezareti veya Bakanlığı'nın kontrolü altındaydı. Bu okula herkes Patrikhane okulu diyor. Patrikhane okulu demek Patrikhanenin manevî idaresinde olan bir okul demektir. Buraya Katolikler, Protestanlar veya başka kiliseler karışamaz anlamındadır. Ancak bu okuldaki müfredat programının kontrolü her zaman devletin elindeydi. Onun için "Patrikhane okulu" dedikleri zaman devamlı olarak düzeltme ihtiyacı hissediyorum. Bu okula Patrikhanenin okulu demek pek de doğru bir ifade tarzı değildir.

Bu okul, 1923 senesinde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyete geçiş evresinde, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki var olan statüsünü devam ettirdi. Yani hiç

kimse Mustafa Kemal Atatürk zamanında bu okulu değiştirmek veya bu okuldaki kontrolü değiştirmek hususunda hiçbir zahmette bulunmadı. Çünkü bu okulda herhangi bir siyasî faaliyet yoktur. 1951 senesinde ise Türk uyruklu olmayanların da katılabildiği bu müfredat programı için bir yönetmelik ihtiyacı duyuldu. Böylelikle, Patrikhaneden giden bir rahip kurulu ile beraber dönemin Milli Eğitim Bakanı, MEB ve Başbakanlık tarafından onaylanmış olan meşhur 1951 yönetmeliğine karar verdi. Bu yönetmelik 1971 senesine kadar yürürlükteydi. 1964 senesinde Türkiye Parlamentosu Türkiye’de özel yüksekokulların kurulması kararını vermiştir. Bunun bizimle bir alâkası yoktur. Fakat bu 1964 senesindeki karar 1971 senesinde yürürlükten kaldırılır, yani lağvedilir. Lağvedilince, 1964 yılında kurulmuş olan bütün özel meslek yüksekokulları kapatılır. O zaman dört beş tane meslek yüksekokulu vardı. Bu okullarla beraber bu kanunla hiçbir alâkası olmayan Ermeni Ruhban Okulu ve bizim ruhban okulumuz kapatılır. Görüyorsunuz ki, 1971 senesinde lağvedilen kanun ruhban okuluyla hiçbir alâkası olmayan bir kanundur. Fakat bu kanun lağvedilince bizim okul da kapatılır. Bu esasında gayri hukukî bir durumdur. Biz o zamandan beri bunu izah etmeye çalışıyoruz. Ancak eninde sonunda bunun siyasî bir sebebi olabileceği kanaatindeyiz. Dolayısıyla hukuk yolları ile bu problemi çözmek 1971’den bugüne kadar mümkün olmamıştır.

Fakat arada sırada Ankara’dan veya siyasî kesimlerden gelen bir cümle vardır; biz kapatmadık onlar kapattı. Yani biz kapattık, bunu söylüyorlar. Bakın mesele şu; bu okul bir fakülte değildir, üniversite de değildir. Bu okul bir meslek yüksekokuludur. Tabii hâliyle meslek yüksekokulu olunca kilisenin prensiplerine göre çalışması icap eder. Bu prensiplerin bir politikayla veyahut da bu devletin laikliğiyle hiçbir alâkası yoktur. Prensip şudur: Ortodoks dünyasında ve Katolik dünyasında kadın papaz olamaz. Dolayısıyla bu meslek yüksekokuluna gidemez. Fakat bir kadın teoloji fakültesine gidebilir. Teoloji okuyabilir. Teolog olabilir. Doktorasını yapar vesaire... Fakat bu meslek okuluna gidemez. Bu bir. İkincisi, bu okula gideceklerin maksadı papaz olmaktır. Dolayısıyla buraya bir Müslüman da giremez, bir Yahudi de giremez. Ancak ve ancak Ortodoks gelebilir veyahut başka Hıristiyan ekollerinden kimseler de gelebilir. Yani vaftiz olmuş olan ve Hıristiyan olmuş kişilerin gelmesi şartı vardır. Eğer bu okul arzu ettikleri gibi, herhangi bir üniversiteye bağlanıp müfredatını devam ettirmiş olsaydı, kadınlar da gelebilirdi, yatılı okul olmazdı, manastır da olamazdı. Düşünün, laik bir Cumhuriyette bir manastır üniversitenin bir parçası oluyor. Bu dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Katolik dünyasında ve Rusya’daki usûl, kiliselerin yani Patrikhanelerin bir papaz yetiştirme kurumunun olması doğrudur. Bu kurumun üniversiteyle hiçbir alâkası yoktur. Bizim arzumuz buydu. Yani ilgili kanunlara göre çalışsın ama özel bir yönetmeliği olsun. Beyan etmiş olduğumuz bu temenniye karşı hiçbir zaman cevap gelmemiştir.

1999 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Dünya Dinleri ve Kültürü diye bir bölüm kuruluyor. Hatta dönemin fakülte dekanı Yaşar Nuri Öztürk, bölüm başkanlığına Zekeriya Beyaz'ı atıyor. O yıllarda gayrimüslimlerin ruhban yetiştirme ihtiyacının bu bölüm bünyesinde karşılanacağı düşüncesi var. Siz bu fikre nasıl bakıyorsunuz?

Zekeriya beyin bu fikrini biliyorum. Ben de okudum. Ben Türkiye'ye 2003 senesinde döndüğüm için bu bahsettiğiniz devreyi okuduğum kitaplardan veya haberlerden biliyorum. Bu olamaz. Olamaz, çünkü Zekeriya beyin dediği şey bazı problemlere yol açabilir. Eğer günün birinde kalkıp da bir bayan veyahut da başka dinden biri veya ateist olan biri "ben papaz okuluna gitmek istiyorum" derse, bu bölüm fakültenin bir parçasıysa, biz buna nasıl engel olabiliriz? Gerçi açıkça ifade ettiği bir şey değil ama Zekeriya beyin demek istediği bir şey daha var. Demek istiyor ki, biz bu okulun Patrikhanenin okulu olmasını istemiyoruz. Çünkü Patrikhanenin bir tüzel kişiliği yoktur. Vesaire, vesaire... Bu kısmen doğrudur. Fakat bu okul Patrikhanenin okulu değildir. Bunu izah etmeye çalışıyorum. Yani bu otuz sekiz sene içerisinde Türkiye'de o kadar muhtelif ve hakikate uymayan şeyler yazılmıştır ki, bunun sonunda bugün umumî efkara doğru dürüst bilgi vermek çok zor oluyor. Her seferinde aynı sualleri dinliyorum. Ben bu suallere cevap vermişimdir lakin okuyan veya dinleyen yok.

Bu arada şöyle bir yanlgı var; rahibeler de ruhban okuluna giderse ne olur? Ve bu basında da çok çıktı. Söylediğimize göre, zaten kadınlar ruhban okuluna alınmıyormuş. Bu, bu konudaki bilgisizliğin düzeyini gösteren bir örnek olsa gerek.

Evet öyledir. Buraya yalnız erkekler girebiliyor ve dediğim gibi, Hıristiyan usüllerine göre vaftiz olanlar girebiliyor.

Heybeliada Ruhban Okulunun Türkiye sınırları içerisinde eğitim vermesini çok kültürlülük, çoğulculuk, din ve vicdan hürriyeti, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi evrensel değerlerle ilişkilendirecek olursak, siz bu bağlamda, Ruhban Okulu'nun bu evrensel değerlere olan katkısını nasıl ifade edersiniz?

Şimdi bakın, evrensel bir vazifesi var mıdır, yok mudur? Soru bu. Bu okul, papaz yetiştirecek bir meslek yüksekokuludur. Bu papazlar, sadece İstanbul'da veya Patrikhanede çalışacak olan personel değil, aynı zamanda bütün dünyadaki bize bağlı bulunan Ortodoks kiliselerine gidecek olan papazlardır. Bu beyefendilerin (ki bunların hepsi beydir) gidecekleri yerde sosyal realiteye uygun olarak çalışmalarını yapmalıdır. O hâlde oraya gidip de başka dinden olan birisini Hıristiyan yapmak bu beyefendilerin amacı değildir. Bu beyefendilerin vazifesi orada bulunan Hıristiyan cemaatlerinin papaz ihtiyacını gidermek ve aynı zamanda oradaki sosyal olaylara da katılmaktır. Yani papazın görevi, oradaki Ortodoks diasporasını oranın sosyal

ortamıyla anlaşacak şekilde, hem kilisenin hem de hümanist fikirlerin ışığı altında çalışmaktır. Ve bunu bir vazife olarak görmeleri icap eder. Dolayısıyla bu, tutucu bir Ortodoksluk değildir. Çünkü papazın vazifesi yalnız kilisede dua etmek değil, aynı zamanda cemaatinin problemleriyle uğraşmaktır. Hem sosyolojik hem psikolojik problemleriyle... yani bu ona bir nevi sosyal önderlik vazifesi verir. Hatta, zor durumda bulunanların devletle olan münasebetlerinde de yardımcı (yalnız yardımcı) olması gerekir. Dolayısıyla bu okulun sosyal vazifesi ya da evrensel vazifesi budur.

Türkiye’deki gayrimüslim vatandaşların isteklerinin, ihtiyaçlarının bir uluslar arası politika malzemesi hâline dönüştürülmesi ve bu ihtiyaçların giderilememesi için uluslararası arenada “mütekabiliyet” fikrine müracaat edilmesi gayrimüslim vatandaşlarımızda nasıl bir tepkiye yol açıyor?

Feci bir tepki yaratıyor. Buna geçenlerde Sky Türk’de de biraz değinmişim. Baskın, bu benim düşüncemdir; bu mütekabiliyet kelimesi Lozan Antlaşması’nın metninde yoktur. Evet, bu fikir Lozan’dan çıkmıyor. Ancak şöyle bir durum var; “Burada biraz haksızlık yapılırsa orada da yapılabilir, burada bir haklılık olursa orada da yapılması icap eder. Veya burada bize başka bir hak verilirse onlara neden verilmesin?” Kendi içinde mantıklı bir düşünce. Ancak, durum şu ki, Lozan antlaşmasının imza edildiği 1923 senesinde Batı Trakya’da yaklaşık seksen bin Türk ve Müslüman arkadaşlarımız yaşıyordu. Burada da yaklaşık olarak yüz ila yüz yirmi bin kişi vardı. Bugün burada kala kala iki bin beş yüz kişi kalmıştır. Oradaki sayı seksen binden yüz kırk bine çıkmıştır. Neden çıkması? Ben bu duruma şahsen memnunum. Çünkü oradaki insanları şahsen tanıyorum. Gümölcine’ye gidip gelmişliğim vardır. Fakat buradakilerin buradan gidişi, üzerinde durmamız gereken bir meseledir. Bazıları der ki; istediler ve gittiler. Bu doğru değildir. Baskı altında yaşayamayacağını anlayanlar gitmişlerdir. Veyahut da zor duruma düşmüş olanlar gitmiştir. Meselâ ben de gittim. 1968 senesinde üniversite ve askerliğimi bitirdikten ve evlendikten sonra ben de gittim. Almanya’ya gittim. Almanya’da doktoramı yaptım ve orada kaldım.

Netice itibariyle durum şöyledir; buradakilerin azalması eğer mütekabiliyetten başlarsak, oradakilerin de azalmasını icap ettirirdi. Bu çok kötü bir düşüncedir. Anti-hümanist bir düşüncedir. İnsanları başka insanlara karşı esir olarak göremeyiz. Eğer Yunanistan’ın Türkiye ile bir problemi olursa Batı Trakya’daki Türkleri baskı altında tutması veya orada yapılanlara karşılık olarak Türkiye’nin aynı şeyi bizim üzerimizde yapması 20. ve 21. Yüzyıl’ın hümanist dünya görüşüne aykırıdır. Dolayısıyla bu mütekabiliyet kelimesini sevmiyorum. Doğru da değildir. Diğer bir taraftan da İstanbul’da veya orada yaşayanlar oranını veya buranın vatandaşlarıdır. Meselâ Batı Trakya’da yaşayan Müslüman arkadaşlarımız Yunanistan vatandaşıdır. Onların orada bir problemi varsa, bunu Atina’yla çözmeleri şarttır. Veya Atina’ya gidip “şu, şu problemler çözülmüyor” demeleri gerekir. Ve eğer Atina, onlara, “çö-

zlmyor, çünkü İstanbul'da da şöyle bir problem var." derse, o zaman Avrupa'daki mercilere başvurmaları şarttır. Aynı Şey bizim için de geçerlidir. Eğer Batı Trakya'da herhangi bir problem varsa, meselâ mft seçimi gibi, bunu biz nasıl değitirebiliriz! İki de bir Patriğe Yunanistan'a baskı yap diyorlar. Patrik, Yunanistan'a baskı yapamaz. Bir, Patriğin politik bir hüviyeti yoktur. İkinisi, Patrik istese bile sadece kiliseye başvurabilir. Kilisenin de Yunanistan'da herhangi bir kuvveti yoktur. Arada sırada konutuklarına bakmayın, bu bir iktidar mnsına gelmez. Ondank sonra bir konu daha vardır. Yani benim canımı sıkank konu Şudur; 1844'den 1971 senesine kadar alımıŖ olan ve dediğim gibi hiçbir zaman gayri hukuki bir konuma dŖme miŖ olan, hiçbir zaman aleyhine dava aılmamıŖ olan bir kurum vardır; Heybeliada Ruhban Okulu. Bu Heybeliada Ruhban Okulu 1971 senesinde bahsetmiŖ olduğum keyfiyet içerisinde kapatılıyor. Şimdi, elimizden alınmıŖ olan bir hakkı tekrar geri vermek için bazı Şeyler isteniyor. Anlıyor musunuz! Bu neye benziyor? Ben birisine anlatmıŖtım, adam bozuldu. Fakat açık konuŖmak lazım. Bu Őuna benziyor; ben sizin evinize geleyim, çıkarken de çok kıymetli bir Őeylerinizi alayım, otuz sene sonra da "ben sana bunu geri veririm ama sen de bana Şunu vereceksin" diye Őart koŖayım. İŖte bu durum tam da buna benziyor. Bu doğru değildir. Eğer burada biz yeni bir Şey istemiŖ olsaydık, meselâ Heybeliada Ruhban Okulu hiç olmamıŖ olsaydı ve "biz okul istiyoruz" demiŖ olsaydık, o zaman Türkiye Cumhuriyeti'nin de Yunanistan'a "bunun karŖılıęında sen de bir Şeyler yap" demesinin bir mantığı olabilirdi. Fakat elimizden alınmıŖ olan bir hakkı geriye vermek için baŖkasından taviz istenmesi, bilmiyorum, hangi kelimeyle ifade edilebilir? Doğru değildir.

Ruhban Okulunun açılması ile ilgili olarak pek çok kesimde olumlu bir bakıŖ açısı var. Siz bu olumlu havayı neye bağlıyorsunuz?

Avrupa veya Amerika'nın baskısından söz ediliyor. Geçenlerde, bahsetmiŖ olduğunuz mülakatta bu "baskı" kelimesi için de bir Şeyler sylemiŖtim. DemıŖtim ki, Obama'nın geliŖini psikolojik bir baskı olarak telkki edebiliriz. Malm olan durum da budur. Fakat benim hissettiğim kadarıyla Obama baskı yapmak için değil, aracılık yapmaya gelmiŖ olan bir Őahıstır. KardeŖim, baskı tepki yaratır. Yani baskıyla problem çözülmez. Varsayalım ki, bu bir baskı olsun, eğer Türkiye Cumhuriyeti herhangi bir Şekilde bu baskıya boyun eğerse günün birinde bunun acı bir neticesi olabilir. Yani eğer durum deęiŖirse, o baskı hlinde verilmiŖ olan hak geriye bile alınabilir. Benim fikrim Şudur ki, evet, Avrupa veya Amerika aracılık yapabilir. Bizim syleyemediğimizi söyleyebilir. Bunu kabul ediyorum. Bizim bu problemi Ankara'ya gidip BaŖbakanla, Milli Eğitim Bakanıyla, YK BaŖkanıyla o açık bir Şekilde konuŖmamız lazımdır. Bu problem, Türkiye'de çözülmesi icap eden bir problemdir. Fakat bir konu daha var; Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'na nazaran Patrikhanelerin bir tüzel kiŖilięi yoktur. Ermeniler de Yahudiler de böyledir. Varsayalım ki, BaŖbakanlık veya MEB bize bu konuda bir yazı yazacak olsun, bize nasıl hitap edecek!

Kime yazacak! Şimdiye kadar bütün yazışmalar Patriğin şahsı ile oluyor. Fakat Patrik, Patrikhane değildir. Patrikhane bir kurumdur. Ve Patrikhanenin bir de meclisi vardır. Bir dinî meclisi vardır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında durum başkaydı. Padişah, Patriği Rum Ortodoks cemaatinin kendisine olan sorumlusu olarak görürdü. Patrikhane ve Patrik aynıydı. Fakat Osmanlı İmparatorluğu'nda Patrikhanenin bu teokratik sistem içerisinde hukukî bir varlığı vardı. Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bu yok. Arada sırada gazetelerde okuyoruz; “Eğer bir probleminiz varsa Eyüp Kaymakamlığı'na başvurun” diyorlar. Yanlış değil, bunu yapıyoruz. Ama mesele şu, Eyüp Kaymakamlığı bize nasıl hitap edecek! Eyüp Kaymakamlığı, Valilik ya da Ankara'dan yazsınlar aynı durumdur. Eğer Türkiye Cumhuriyeti içerisinde tüzel kişiliği olmayan bir kurum bu şekilde yaşamaya devam ederse bizi muhatap alacak adam çıkmaz. Gerçi, Erdoğan beyle de birkaç kere görüşmüşümdür. Ancak bu, arkadaşlık havasında yapılmış olan bir görüşmedir. Resmîyeti yoktur. Başka bir şey daha söyleyeyim; Patrik hazretleri bir heyetle beraber 2007 senesinde Sayın Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra Sayın Gül'ü tebrik etmeye gitmiştir. Ve o tebrikte bu konular; Heybeliada, Patrikhanenin durumu, cemaat vakıflarının durumu konuşulmuştur. Hatta bunlar yalnız konuşulmuş değil, aynı zamanda Patrik hazretleri Cumhurbaşkanına, TBMM Başkanına, Milli Eğitim Bakanına, yazılı bilgi vermiştir. Bir nevi dilekçe, bu konuları nasıl çözebiliriz diye... Bugüne kadar bu dilekçelerin karşılığı olarak bize herhangi bir cevap gelmemiştir. İşte bu, Patrikhane neden bir heyetin Ankara'ya en son gidişidir. Bunları niçin söylüyorum? Şunun için söylüyorum; geçenlerde Heybeliada açılıyor diye bir yaygara koptu. Bunun üzerine aynı Başbakan demiş ki, “başvursunlar gereğini düşünelim”. Ama biz başvurduk. Ve hiçbir zaman bu başvurudan bir cevap çıkmadı. 1991 senesinde Bartholomeos Patrik seçilmişti. O zamandan beri bu konuda, aşağı yukarı Ankara'ya on dokuz tane dilekçe verilmiştir. Hiçbir zaman yazılı bir cevap çıkmamıştır. Hiç olmazsa “biz bunu yapamayız” veya “bizim bunu yapmamız için şu, şu şartlara ihtiyaç vardır” dense, yine iyi. Ben şahsen bildiklerimi ya Türk basınından veya daha fecisi Avrupa'dan gelen birilerinden öğreniyorum. Bize Ankara'dan birisi “yahu siz ne anlatıyorsunuz, gelin de konuşalım” diye bir davette bulunmuyor. Hiçbir diyalog yok.

Heybeliada Ruhban Okulu ile ilgili olarak önce Sayın Başbakan, “Bize gelmiş herhangi bir teklif, talep yok. Gelirse değerlendiririz” dedi, ardından Milli Eğitim Bakanı Sayın Nimet Çubukçu kurmaylarına bu hususta bir çalışma yapmaları doğrultusunda bir talimat verdi. Ve malûmunuz sayın YÖK başkanı da “Bizce açılabilir, olumlu bakıyoruz” dedi. Patrikhane bu açıklamaları nasıl karşılıyor?

Bu soruyu aynen sizin sorduğunuz gibi Patrik hazretlerine sordum; “efendim soran gazeteciler var, ben bunlara ne diyeyim.” diye. Çünkü bana böyle bir mektup gelmez. Patriğe gelir veya sekreterine gelir. “şimdiye kadar bize resmî bir yazı

gelmediğine göre bunu yorumlayamayız” dedi. Yorumlayamayız, çünkü elimizde herhangi bir yazılı belge yoktu. Eğer Milli Eğitim Bakanı kurmaylarına böyle bir talimatta bulunmuşsa bu çok iyi bir şeydir. Fakat lütfen hiç olmazsa bu kurmaylara yardımcı olabilmek, bizim problemlerimizi kendilerine tanıtılabilmek için birimizin de bu Ankara’ya davet edilmesi hiç de fena olmaz kanaatindeyim. Çok daha iyi olur. Bakın, laik bir Cumhuriyettir diyoruz. Dolayısıyla laik bir Cumhuriyette bir devlet merkezinde Hıristiyanların ne şekilde papaz yetiştireceği konusunda bir bilgi yoktur. Bir de eğer bizden biri kalkıp da oraya giderse, “Bizim müfredatımız budur efendim. Bu kısmı Rumca, bu kısmı Türkçe’dir. Bu Rumca olanın teolojik kısmının amacı şudur. Şu kadar saat ders verilecektir. Bu okullara gidenlerin Hıristiyan olması şarttır. Erkek olması şarttır. Yatılı olmaları lazımdır ve pratiğini de o manastırda yapacaklardır.” gibi bilgiler veya bu bilgilere istinaden gelebilecek olan başka suallere cevap verebilirler. Bu bakımdan, oturup da beraberce konuşabilirsek pek çok sorun hâllolur. Bence Ankara’nın bizi davet etmesi küçümsenmeyecek çok mühim bir şeydir.

İş dönüyor dolaşıyor, diyaloga ve Patrikhanenin tüzel kişiliğine dayanıyor.

Bunun bir çözüm yolu vardır. Eğer Patrikhaneyi muhatap etmek istemiyorlarsa, -ki bu onların hakkıdır- buna karışmam. Hukukçu veya siyasetçi de değilim. Fakat bu okulun cemaatten seçilmiş bir mütevelli heyeti vardır. Bu heyetin başkanı vardır. İki üç tane azası vardır. Bunları davet etsinler. Biz bu arkadaşlara danışman olarak bir teolog verebiliriz. Bu da olabilir. Patrikhanenin tüzel kişiliği yoktur ama bu okulun bir tüzel kişiliği vardır. Dolayısıyla bir vakıftır. Dolayısıyla vakfın seçilmiş olan bir idarî heyeti vardır. Onlara da yazabilirler. Niye bunu düşünmüyorlar? Ben bunu anlayamıyorum.

Patrikhane, okulun 1971 öncesi hukukî statüsü ile açılmasını arzu ediyor. Bunun anlamı ne?

Çünkü o zamana kadar elimizdeki tek müfredat, tek çalışma tarzı tecrübesi 1971’de vardır. Ondan sonra ise elimizde böyle bir şey yoktur. Eğer bizi Ankara’ya davet ederlerse elimize bu müfredatı alacağız, (yaklaşık kırk sayfalık bir broşürdür) o broşürü elimizde tutup “arzumuz bu okulun bu prensiplere göre çalışmasıdır” diyeceğiz. Eğer, “şu yeni kanunlar sebebiyle okulun bu yönetmeliği kalkmıştır veya geçerliliği yoktur. Fakat buna dayanarak yeni bir yönetmelik yapalım” derlerse, bu ayrıca oturulup konuşulur. Yani bir işe başlamak için bu lazımdır. Ben fen fakültesinden gelen bir insanım. Benim sahamda tecrübe çok önemlidir. Biyolojide veya kimyada deney yapmak için elindeki bilgilere dayanarak başlarsın. Ondan sonra olmayacak olan şeyi atarsın. Veya yeni bir kurgu yaparsın. Bu da bir teori yapar. O teoriye göre çalışırsın. Fakat bir şeyle herhangi bir şeyle başlamak lazım. Sıfırla başlamanın imkânı yoktur. Bu okulun bir geçmişi bir mazisi vardır. Dolayısıyla bu

maziden çıkan eğitim problemlerini biz biliyoruz. Eğer hükümet bu problemi çözmek istiyorsa yardımımızın çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

Okul, 1950’de Menderes’in zamanında, “Teoloji İhtisas Okulu” olarak isimlendiriliyor. Böylece hukukî olarak da yüksekokul statüsüne kavuşuyor. Geçmişte Patrik hazretlerinin “eğer Özal yaşasaydı okulumuzu açacaktı” şeklinde bir demeci var. Şimdi ise 1971’den bu yana kapalı olan okulun tekrar açılması gündemde. Bu olumlu çizginin Adnan Menderes, Turgut Özal ve Tayyip Erdoğan gibi isimlerin iktidarında meydana geliyor olmasını nasıl yorumluyorsunuz?

Bu partiler, o yıllarda azınlık haklarına CHP’ye nazaran daha sıcak bakmış partilerdir. Şimdi, bu 2000 senesinden beri batı mantığına uymayan bir durum vardır. Muhafazakâr demokrat bir parti yani AK Parti, azınlık haklarına ilgi gösteriyor. Esasında bunu İslamî düşünen (niye düşünmesin? Bu onların hakkıdır) bir zümreden değil de daha demokratik, daha tarafsız daha laik bir partiden beklerdik. Avrupa’dan gelen gazetecilerin büyük bir kısmı bana bu suali soruyor; İslamcılar size baskı yapıyor mu? Kimdir bu İslamcılar! Ben Türkiye’de bir İslamcı görmüyorum. Müslüman görüyorum fakat İslamcı görmüyorum. İslamcı demek, başka dinden olan birini zorla Müslüman yapmaktır. Türkiye’de böyle bir parti ya da böyle bir zihniyet yoktur. Herkese de devamlı olarak söylüyorum; Türkiye’de İslam terörü yoktur. Ben böyle bir şey yaşamadım. Tabii bir iki kere bomba atılmıştır. Acı şeyler olmuştur. Ama bunlar ithâl edilmiş şeylerdir. Yani bunlar Türkiye’de doğmuş ve Türkiye’nin zihniyetini gösteren hareketler değildir. Türkiye’nin bugünkü durumunda AK Parti’nin dışında, Parlamentoda temsil edilen ve bizim problemlerimizle uğraşan bir parti görmüyorum. Bu 1971’den sonraki durumdan bahsediyorum. Ecevit zamanında bir soğukluk vardı. Ondan sonra koalisyon hükümetlerinden bir şey göremedik. Fakat AK Parti hakikaten bizim problemlerimizle uğraştığını gösteren bir partidir. Bunu söyleyebilirim.

Taraf gazetesine vermiş olduğunuz röportajda “Erdoğan mutlaka tarihe geçecek bir şahsiyettir” diyorsunuz. Bu söyleminizi biraz daha açar mısınız?

Türkiye’de Türkiye için mühim olan konuları konuşmama istikameti vardır. Meselâ Kürt sorunu, Türkiye’de bir Kürt sorunu olabileceğini ilk söyleyen başbakan benim bildiğim kadarıyla sayın Erdoğan’dır. Problemi çözmemiştir. Fakat zikretmiştir. Ondan sonra o meşhur cümleyi sarf etmiştir; “mazide bazı gruplara karşı faşist bir politikamız olmuştur”. Bu doğrudur. Olmuştur. Hele ki, o kırklı yıllarda olmuştur. Bunu da ilk söyleyen başbakan sayın Erdoğan’dır. Evet, bu demek değildir ki, sayın Erdoğan problemi çözmüştür, fakat zikretmiştir. Mecliste bile söylemiştir. Ekümeniklik tartışması zamanında, iki sene evvel demiştir ki, “ekümeniklik kiliseleri ilgilendiren bir problemdir”. Bunu TBMM’de söylemiştir. Cesur bir çıkıştır. Bunu başkası söyleyemiyordu. Hakikati de budur. Türkiye Cumhuriyeti’nden “bizi

ekümenik olarak tanıyın” diye bir arzumuz yoktur. Çünkü bu kilise ekümeniklik ünvanını taşıyan bir kilisedir. Bütün Hıristiyan dünyası, hatta İslam dünyası bizi böyle bilir. Türkiye bunu istemiyorsa istemesin. Kendi haklarıdır, karışamayız. Ama hiç olmazsa bu dinî ismimizi kullanma iznimizi verin. Yani biz Ankara ile Ekümenik Patriklik olarak yazışmak istemiyoruz. Fener Rum Patrikliği ünvanı kalsın, ama arada sırada ekümenik kelimesini dinî konularda kullandığımız zaman bize taarruz edilmesin. Ben de diyorum ki, laik bir Cumhuriyette, laik bir devletin bir kiliseyi veyahut da dinî bir toplumun kendisini nasıl tanıttığına karışılmasın, karışılmaması lazım. Bizim bildiğimiz kadarıyla laiklik demek, ne devlet din işlerine karışır ne de din devlet işlerine karışır. Almanya ve Fransa bunun iki türlü misalidir. Fakat aslında ikisi de aynıdır. Fransa’da Paris Başpiskoposunun yapacağı herhangi bir dinî vazifeye Fransa Milli Eğitim Bakanlığı karışmaz. Paris Başpiskoposluğu da devlet işlerine karışmaz. Almanya’da durum buna benzerdir. Fakat orada başka bir zihniyet vardır. Almanya’da kiliseler politikaya karışmaz devlet de kiliseye karışmaz. Lakin arada bir sinerji vardır. Beraberce çalışırlar. Bu ideal bir durumdur.

Aynı röportajda devlet kavramına Katoliklerin ve Ortodoksların farklı bakışını, bu hususta farklı itikatların olduğu yönünde bir görüş beyan etmişsiniz. Bunu biraz daha açar mısınız?

Bana sorulan suallerden bir tanesi de şudur; eğer Patrikhaneye ekümeniklik ünvanı verilirse (öyle bir statünün verilmesine gerek yoktur, çünkü bu statü zaten vardır) veyahut ruhban okulu açılırsa Fener’de bir Vatikan oluşur. Ve demişimdir ki, batı Hıristiyanlığı (Protestanlar değil, Katolikler) ile doğu Hıristiyanlığı arasında devlet konusunda tamamen farklı bir zihniyet ve farklı bir iman vardır. Bizim imanımız İslam imanına benzer. Bizim imanımız şudur; ileride, günün birinde Tanrı’nın dünya işlerine karışacağı doğrultusundadır. Dolayısıyla Tanrı’nın hükümranlığının gelişinden eminiz. Ve buna inanıyoruz. Katolikler başka türlü düşünüyor. Katolikler diyor ki, bu sistem devam ettiği sürece, Mesih’in yeniden gelişine kadar dünyadaki Hıristiyanların işine bakacak ve onları koruyacak, onları idare edecek bir devlet merkezine ihtiyaç vardır. Bizde bu yoktur. Çünkü bizde bu, yapılan ayinler ve duadır. Bizde biraz daha şark zihniyeti vardır. Bu prensiplere dayanarak Roma Kilisesi bir tarihte Vatikan diye bir devlet kurmuştur. Bu bizde mümkün değildir. Ortodoksluk Vatikan diye bir devlet kurduğu zaman Ortodoksluk olmaktan çıkar. Yani biz burada Papayı karşıladığımız zaman kendisini Vatikan devletinin başkanı olarak değil, Roma Kilisesi’nin Başrahibi olarak görüyoruz. Dünyadaki 1.2 milyar Katoliğin başı, o kadar. Bizim devlet gibi siyasi bir müessesemiz olamaz.

Okul kapatıldığı 1971 yılı öncesine kadar dört farklı tedrisat dönemi geçiriyor. Lise ve teoloji eğitiminin zaman aralıkları çeşitli dönemlerde farklılık arz ediyor. Patrikhanenin arzu ettiği bu tarz bir eğitim mi, yoksa bir vakıf üniversitesi statüsü mü?

Bir vakıf üniversitesi değil, vakıf üniversitesinin olamayacağını katıyetle söyleyebilirim. 1951 senesinin yönetmeliğine göre liseden sonra bir dört yıllık tedrisat vardı. Bu dört yıllık tedrisat kilisenin papaz yetiştirmek bakımından arzuları göz önüne alındıktan sonra kabul edilmiştir. Fakat verilen diplomalar (bu mühimdir) liseden sonra bir yıllık lise üstü eğitim olarak kabul edilir. O okulu bitirenler yedek subay olamazdı. Ben yedek subay oldum. Çünkü ben fen fakültesi mezunuyum. Onlar olmuyordu. Meselâ benim amcam o okulun mezunudur. Mezun olduktan sonra Londra'ya gider. Orada teoloji fakültesi diplomasını aldıktan sonra Türkiye'ye geri döner. Londra Üniversitesi'nin diploması burada kabul edildiği için de yedek subay olarak vazifesini görür. Yani bu okul dört yıllık tedrisat veriyordu ama liseden sonra yalnızca bir yıllık meslek yüksekokulu olarak tanınıyordu. Bu dört yıllığın yalnızca kâğıtta bir mânâsı vardır. Başka hiçbir mânâsı yoktur. Patriğin diplomasını gördüm. Diplomasında Türkçe ve Rumca olarak “teoloji mezunudur” diye yazar. Arkasında “liseden sonra bir yıllık tedrisat olarak kabul edilir” diye MEB damgası vardır. Okul o zamanlar Milli Eğitim Bakanlığına bağlıydı. O yıllarda YÖK yoktu.

YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan, “Yüksekokul olarak gelirse biz ancak o zaman ilgileniriz. Ancak henüz böyle bir teklif de gelmedi.” dedi. Patrikhane YÖK Başkanının bu söylemi hakkında ne düşünüyor?

Bu konuda YÖK Başkanının hakkı var. Çünkü bu konuda YÖK Başkanı ile konuşulmuş değildir. (yani şu anki YÖK Başkanı ile) Bundan evvelki bey ve ondan bir evvelki bey 2004 senesinde Fener Rum Lisesi'nin 550. mezuniyet töreninde yapılan merasimde vardı. Milli Eğitim Bakanı da vardı. O zamanın YÖK Başkanı “bu okulun açılması için hiçbir problem görmüyorum” demiştir. Ertesi gün o zamanın Dış İşleri Bakanı bunu yalanlamıştır. Hayır, problem vardır demiştir. O zamanın YÖK Başkanı bu okulun açılması için hiçbir problem görmüyordu. Şimdi bakan, Türkiye’de bu okulun meslek yüksekokulu olarak açılabilmesi için YÖK’le bir ilişki kurmamız şarttır. Bunu anlamışımdır. Hukukçu değilim. Fakat arzu ettiğim veyahut da bizim arzu ettiğimiz şudur; öyle bir yönetmelik yapılması lazım ki, buraya kadınların girmemesi, yatılı olması ve yalnız Hıristiyan erkeklerin girmesi tanzim edilmiş olsun. Bunu YÖK kabul eder mi etmez mi bilemiyorum.

Gerçi siz bu soruya kısmen cevap verdiniz. Ancak, ben konunun altını çizmek için özellikle sormak istiyorum. Okulun herhangi bir üst bürokratik kurum tarafından denetlenmesi bir sıkıntı oluşturur mu?

Oluşturmaz, oluşturmaz. Çünkü, hiç olmazsa Cumhuriyet devrini çok iyi biliyorum. Cumhuriyet devrinde bu denetleme her zaman vardı. Bu okulun müdür muavini her zaman Ankara’dan tayin edilmiş bir edebiyat öğretmeni idi. Bu bahsetmiş olduğum dört yıllık müfredat programında Türkçe öğretirdi. Aynı zamanda da bu okulu denetleyen şahıstı. Diyorum ki, 1923’den 1971’e kadar hiçbir zaman bir

müdür muavini bu okula karşı bir suç duyurusunda bulunmamıştır. Yani bir problemimiz olmamıştır. Ve bu denetlemenin devam etmesini de arzu ediyoruz. Çünkü bizim için en önemli garantör devlettir. Eğer devlet bunu denetlerse o zaman bu okulun hakikaten yalnızca dinî maksatlarla çalışan bir okul olduğunu devlet de anlayacaktır.

Okula yabancı hoca ve öğrenci alımı ile ilgili olarak Patrikhanenin herhangi bir isteği var mı?

Biraz önce demiştim ki, dünyadaki bu diaspora metropolitliklerinin kiliselerinden gelenlerin de burada okuması doğrultusunda bir arzumuz vardır. Bu arzu tabii ki bir lise çerçevesi içerisinde olamaz. Çünkü liseye yabancı öğrenci gelemmez. Fakat bir meslek yüksekokuluna gelebilir. Dolayısıyla biz buraya başvuracak olan Ortodoksları MEB veya YÖK'ün (bilmiyorum, ikisinden birisi) vereceği karara göre alacağız. Yani bu kurumlar “biz bunu istemiyoruz” derlerse giremezler. Anlayacağınız burada da denetim vardır. Bu öğrencilerle ilgili olanıydı. Öğretmenlerle ilgili olanı da şudur; şu anda bu okul otuz sekiz yıldan beri kapalıdır. Yani kapandığı yılda burada öğretmenlik yapanların bir kısmı vefat etmiştir. Bir kısmı da çok yaşlıdır. Bunların gelip de burada öğretmenlik yapmasına imkân yoktur. Fakat Patrikhane'de çalışan ve çeşitli üniversitelerde teoloji doktorası vermiş olan, (T.C vatandaşı olan) yani öğretmenlik yapabilecek şahıslar vardır. Bunlara ilâveten dışarıdan da üç dört hocanın aramıza girmesini arzu ediyoruz. Fakat buna karar verecek olan T.C makamlarıdır. Yani bizim arzu ettiğimiz bilim adamlarının veyahut papazların gelişini kontrolsüz değil, Ankara'nın denetimi ve Ankara'nın kararıyla tayin edilecektir. Tayin edecek olan MEB veya YÖK'tür. Biz buraya karaborsadan materyal gelecekmiş gibi papaz ya da öğretmen ithâl etmek istemiyoruz. Bu devletin kontrolü altında olacak bir şeydir.

Basında “Patrikhane kesinlikle denetimi kabul etmiyor” tarzında bir algılaşma var. Hâlbuki siz bunun böyle olmadığını altını çiziyorsunuz.

Bu devlet bu okulu denetleyecektir. Denetleme hakkı vardır. Ve biz bu hakkı tanıyoruz. Bu okulu yalnızca Patrikhanenin bir manastırı olarak görmek hiçbir zaman aklımızdan geçmemiştir. Manastırın içindedir fakat bir okuldur. Okul olması sebebiyle ya Milli Eğitim Bakanlığı'na ya da YÖK'e bağlıdır. Dolayısıyla devlet bu okulu denetlemelidir.

Ruhban okulunun işlevi ve amaçları doğrultusunda geliştirdiğiniz projeler nelerdir?

Esasında bir proje vardır. Okulun kapatılışından sonra İstanbul Patrikliği'nin dinî meclisinin bir kararı vardır. Ortodoks kiliselerinin mühim olan vazifelerinden birisi de bu kainatın kurulması ile ilgilidir. Yani ekoloji. Dolayısıyla eğer bu okulu açarsak

burada bir de teolojik ekoloji okutmak istiyoruz. Bu gelecek olan genç insanları ekoloji veya çevreyi koruma konusunda hassaslaştırmak, bilgi vermek, Kitab-ı Mukaddes'den bilgi vermek ve bu konuda kongreler yapmak istiyoruz. Ki, Patrik hazretleri şimdiye kadar böyle yedi tane kongre yapmıştır. Bir tanesi İstanbul'da yapılmıştır. Maalesef, diğerleri de dışarıda yapılmıştır. Ve şunu söylemek istiyorum ki, bu Türkiye için çok mühim bir şeydir. Bir dinî kurumun çevreyi koruma maksadıyla dinî faaliyette bulunmuş olması ilk kez Türkiye'de başlatılmıştır. Şimdi Papalık da yapıyor fakat başlatan biziz.

Okuldan mezun olanlar hangi vazifelerde istihdam edilecek?

Patrikhanede teolojik bilgisi olan ve bu meslekte yetişmiş olan kimselere ihtiyacımız vardır. Bakın bu Patrikhane on bir kişiyle dönüyor. Onun için de vakit kalmıyor. Ben dört beş vazifeye birden bakıyorum. Buna imkân yok. Bu bir; Patrikhanedeki vazifeleri almak. İkincisi; İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'daki küçük cemaatlerimize papaz yetiştirmek. Üçüncüsü; dünyadaki diasporaya başka üniversitelerden değil, buradan papaz yollamak. Dördüncüsü ise şudur; bu kilise Papalık gibi bir kişinin idare ettiği bir kilise değil, Sen Sinod meclisi tarafından idare edilen bir kilisedir. 1928 senesinde çıkarılmış olan bir kararnameye göre seçilecek olan Patriğin bu meclisten ve T.C vatandaşı olması şartı vardır. Eğer biz bu okulda papaz yetiştirebilirsek ve bu insanlar Türk vatandaşlığına geçebilirse, o zaman ileride Patrik seçebilme imkânımız vardır. Eğer şimdiki durumda Allah korusun, Patriğimizin başına bir şey gelirse Patrik seçmek çok zor olacaktır. Çünkü bu on iki kişilik meclisin sekizi yetmiş iki yaşının üzerindedir. Yeni bir Patrik seçme durumu olursa çok yaşlı birini seçmek zorunda kalacağız. Evet, bu okuldan mezun olacak olanlar birden bire Patrik olamazlar ama ilerleyen süreç içerisinde olabilirler. Yani bu kilisenin varlığını devam ettirebilmesi açısından bu okulun açılması önemlidir. Ve bu okuldan mezun olanların vazifelerinden birisi de Başrahip olup bu Patrikhanenin idaresini yürütmektir.

Soru listeme yazmadığım ancak bir insan olarak merak ettiğim bir şey var. Patrikhanenin kapıları her gün Sadrazam Ali Paşa sokağına açılıyor. Bir Ortodoks olarak veyahut Patrikhanenin bir mensubu olarak bu sizde herhangi bir üzüntü meydana getiriyor mu?

Buna alıştık. Artık buna üzüntü diyemem. Ben Sadrazam Ali Paşa'nın kim olduğunu biliyorum. Fakat bilenler çok azdır. Hatta burada gazetecilerle yapmış olduğumuz bir toplantıda Patrik hazretlerinin huzurunda sayın Prof. Dr. Hatemi, "gelin, İstanbul belediyesine bir dilekçe yazalım. (Patrikhane olarak değil, gazeteciler olarak) Bu sokağın adını değiştirelim. Bu sokağın adını dine uygun bir isim yapalım." önerisinde bulunmuştu. Orada bulunan gazetecilerden değişik isim önerileri geldi. Kimisi sevgi sokağı, kimisi İsa sokağı hatta birisi Meryem Ana sokağı yapalım dedi.

Bunlar biraz abartılmış şeylerdir. Bu bir problem değildir. Bu böyle devam ederse etsin, ne yapalım! Evet bir üzüntü yaratıyor. Çünkü Sadrazam Ali Paşa Patrik 5. Grigoryus'u ölüme mahkum etmiştir. Fakat aynı sadrazam başka bir sebepten dolayı altı ay sonra ölüme mahkum edilmiştir. Bunu da unutmamak lazım. Eğer Osmanlı tarihine bakarsanız eninde sonunda sadrazamların herhangi bir sebepten ötürü padişahlarla arasının açılıp ölüme mahkum edildiğini görürsünüz. Sadrazam Ali Paşa'da da aynı olay cereyan etmiştir. Fakat bu isim meselesi hakikaten fuzulî bir problemdir. Bu böyle kalsın, yapacak bir şey yok. Mühim olan öbür problemlerdir.

Türkiye son yıllarda demokratikleşme açısından güzel bir performans sergiliyor. Pek çok tabu yıkılıyor. Konuşulamayanlar konuşuluyor. Özgürlük ve demokrasi fikri kurumsallaşmaya başlıyor. Sizin bu kırılma dönemi ile ilgili olarak söyleyecek bir şeyiniz var mı?

Bu konudaki hislerimi söyleyebilirim. Ben 1968 ile 2003 yılları arasında Türkiye'ye gelip gitmekle beraber Almanya'da yaşıyordum. Aynı zamanda oranın vatandaşlığını da aldım. İstanbul Üniversitesi'ndeki talebeliğim zamanında İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin toplantısında kalkıp da Anagnostopoulos olarak fikrimi söyleyecek cesareti hiçbir zaman kendimde bulamıyordum. Almanya'ya gittiğimde durum değişti. 2003 senesinde buraya geldiğimde ise, o korkunç hisler içerisinde bu vazifeye başladım. Ve gördüm ki, sizin yaşınızda genç gazeteciler yani benimle açıkça konuşmayı arzu eden kimseler varmış. İşte o zaman, Türkiye'de bir şeylerin değiştiğini düşünmeye başladım. Meselâ altmışlı yıllarda "Patrikhane problemi" veya "azınlık eziliyor" gibi laflar edemezsiniz. Eğer bunu yapmış olsaydınız Türklüğe hakaret veya ona benzer bir sebepten hapisaneye düşebilirsiniz. Azınlıkların en büyük korkusu da buydu. Yani "birisini çıkıp da bana böyle bir dava açmasın, çünkü ben zaten o davayı kaybederim" psikolojisi vardı. Hâlbuki, bugün pek çok şeyi her yerde açıkça konuşabiliyoruz. Burada konuştuğum gibi dışarıda da televizyonlarda da konuşabiliyorum. Kimseyi rencide etmek arzum değildir ve kanaatimce etmiyorum da. Fakat bugün Türkiye'de problemler açıkça konuşulabiliyor. Ben Almanya'da iken Türkiye'nin bu kadar demokratikleşmiş olduğuna inanmıyordum. Burada yaşayarak inandım. Hatta bir keresinde bir televizyonda ekümenikliğin mânâsını anlatmaya çalışmıştım. Ertesi gün Feriköy'deki evimden gelirken hava güzeldi ve ben de güzel havalarda Patrikhaneye yürüyerek gelmeyi sevdiğim için köprüden bu yana on beş dakikalık bir mesafeyi yürüyordum. Bu on beş dakikalık mesafe içerisinde birkaç kişi yüzümü tanıyıp "merhaba, siz dün televizyondaki o rahip değil misiniz" diye sordu. Ben de kendi kendime Allah'dan başıma ne dertler gelecek diye düşünmeye başlarken, hiçbir şey gelmedi. Adamlar beni tebrik etti. Yani ben, beni tebrik edecek insanların altmışlı yıllarda olmadığı kanaatinde değilim. Vardı, o zamanlar da vardı. Çünkü Türkiye'de her zaman başka türlü düşünenlere ve başka dinden gelenlere karşı (bazı olaylar hariç) bir saygı vardı. Fakat bu saygıyı göstermiyorlardı.

Çekiniyorlardı. Şimdi çekinmiyorlar. Beni tanıyan şoför, “yahu, niye bunları şimdiye kadar söylemedin” gibi suallerde bulunur oldu. Demek ki, Türkiye’de bazı şeyler değişmiştir. Hakikaten iyi bir istikamette değişmiştir. Benim öğrenciliğim zamanında Kürt kelimesi kullanılmazdı. Kürt olduğunu bildiğim ve çok sevdiğim bir arkadaşım vardı. Beraber Kırklareli’nde askerlik de yaptık. Onun Kürt olduğunu biliyordum fakat o bu durumdan bahsetmezdi. İkimiz de yedek subaydık ve aynı alaydaydık, 109. piyade alayında. Akşam rakıyı biraz fazla içtikten sonra bu bahsettiğim arkadaş bana “yahu sana bir şey söyleyeyim mi, ben de senin gibi gavurum” dedi. Ben de “sen gavur falan değilsin, ben senin ne olduğunu biliyorum” dedim. O da bana “aramızda fark yok, ben Kürdüm, Ağrı’lıyım” dedi. Babasının başına gelenleri anlattı. Babasını dövmüşler. Adam kötürüm kalmış. Benim demek istediğim şu ki, bugün bu hikâyeleri her yerde dinleyebilirsiniz ve her gazete de yazar. Yazma imkânı vardır. Demek ki Türkiye’de bu çok korktuğumuz derin devletin tehdidi yavaş da olsa ortadan kalkıyor. Yani halk korkmadan konuşabiliyor. Bu çok güzel bir şeydir. Ve bence bu, Türkiye’nin AB’ye girebilmesi için en büyük şartlardan birisiydi ve oluşmuş olan bir şarttır. Yani Türkiye’de bu kapasite vardır. Ben bunu elimden geldiği kadar yabancılara da anlatmaya çalışıyorum.

Bu değerli vaktinizi bana ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Estağfurullah ben teşekkür ederim. Ben memnuniyetle cevap verdim.

*Röportaj: Özkan Genç
İHGD gönüllüsü ve 3H Hareketi Üyesi
gencozkan@gmail.com*